

РОЛЬ ЕКО-ІННОВАЦІЙ В РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Чайка Т. О., канд. екон. наук

Яснолоб І. О., канд. екон. наук

Тараненко А. О., канд. с.-г. наук

Черненко К. В., канд. екон. наук

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

В сучасних умовах поширення глобалізаційних процесів аграрний сектор України повинен переходити до інноваційної моделі розвитку з метою забезпечення конкурентоспроможності як вітчизняної сільськогосподарської продукції, так і країни в цілому. Це особливо актуально в умовах сьогодення, коли у сільському господарстві спостерігається інноваційне відставання від інших галузей економіки. Це призводить до недостатньої конкурентоспроможності аграрних підприємств, стримує розвиток і впровадження у виробництво ресурсозберігаючих технологій та техніки, знижує якість трудового потенціалу, призводить до погіршення екологічної ситуації, подальшому забрудненню та руйнуванню сільськогосподарських угідь.

Для вирішення зазначених проблем, на нашу думку, необхідним є використання екологічних інновацій (еко-інновацій), які забезпечують високий рівень екологічної безпеки виробництва, продукції та послуг при одночасному зміцненні конкурентних позицій виробництва, збереженні природного навколишнього середовища. У розвинених країнах світу саме за рахунок нових знань та впровадження нововведень у сільське господарство отримують високий рівень доданої вартості, не порушуючи при цьому екологічної рівноваги довкілля [1].

Наші дослідження свідчать, що на сьогодні екологізація сільського господарства стає першочерговою проблемою, яку можливо вирішити шляхом переходу від традиційного агровиробництва до органічного. Ґрунтуючись на принципах здоров'я, екології, турботи та справедливості, органічне сільське господарство забезпечує: зростання престижу держави в аграрному секторі; відродження агропромислового комплексу України; збільшення ринку екологічно безпечних продуктів харчування населення та сировини для харчової промисловості; зростання експорту сільськогосподарської продукції; збереження та природного відтворення родючості сільськогосподарських земель; створення сприятливих умов для екологобезпечного розвитку сільських територій і соціальної сфери села, покращення добробуту селян;

гармонійне поєднання екології з економікою, що відповідає концепції екологічної політики України.

Найбільш повним, на нашу думку, є визначення еко-інновацій як створення нових і конкурентно-оцінених товарів, послуг, процесів, систем і процедур, розроблених для задоволення людських потреб і забезпечення кращої якості життя для кожного, яке досягається разом із мінімальним використанням природних ресурсів (сировини і матеріалів, енергії та площі земної поверхні) в розрахунку на одиницю випуску, а також мінімальними викидами токсичних речовин [2].

Доцільно відзначити, що впровадження еко-інновацій на сільськогосподарських підприємствах здійснюється одночасно з традиційним виробництвом, оскільки вони направлені на вдосконалення або створення нових продуктів, суттєве оновлення технологій виробництва. При цьому перехід до оновленого виробництва потребує додаткових витрат (фінансів, часу, енергії тощо), які можливо знайти лише при ефективному управлінні сільськогосподарським виробництвом.

Очевидно, що у майбутньому підприємства, які зроблять зрівноважений розвиток провідною ідеєю своєї діяльності, отримають конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Однак, більшість підприємців не поспішають впроваджувати еко-інновації, мотивуючи це тим, що діяльність за принципами зрівноваженого розвитку чи розвиток ринку «зелених товарів» ставить їх в не вигідне становище порівняно з їхніми конкурентами, виробництво за принципами зрівноваженого розвитку потребує нового обладнання та процесів, а споживачі, в свою чергу, не зможуть платити більше за екологічно чисті товари.

На результатами наших досліджень, на впровадження еко-інновацій в органічне сільське господарство здійснюють негативний вплив достатньо багато чинників [3, 4]:

1. Організаційно-економічні: дефіцит інвестиційних ресурсів для інноваційних проектів; застарілі матеріальна та науково-технічна бази; відсутність резервних потужностей; домінування спрямованості економічних інтересів підприємця на поточне виробництво; брак адекватних механізмів інтерналізації зовнішніх ефектів.

2. Фінансово-кредитні: недоступність фінансових ресурсів; недосконалість системи оподаткування інноваційної діяльності; існуючі високі відрахування з фонду оплати праці.

3. Політико-правові: мінливість і нестабільність законодавчої бази; існування обмежень з боку податкового, патентно-ліцензійного законодавства.

4. Управлінські: недосконала структура управління, переважання вертикальних потоків інформації; орієнтація виробників на вже існуючі ринки та короткострокову окупність інвестицій; неузгодженість інтересів учасників інноваційних процесів.

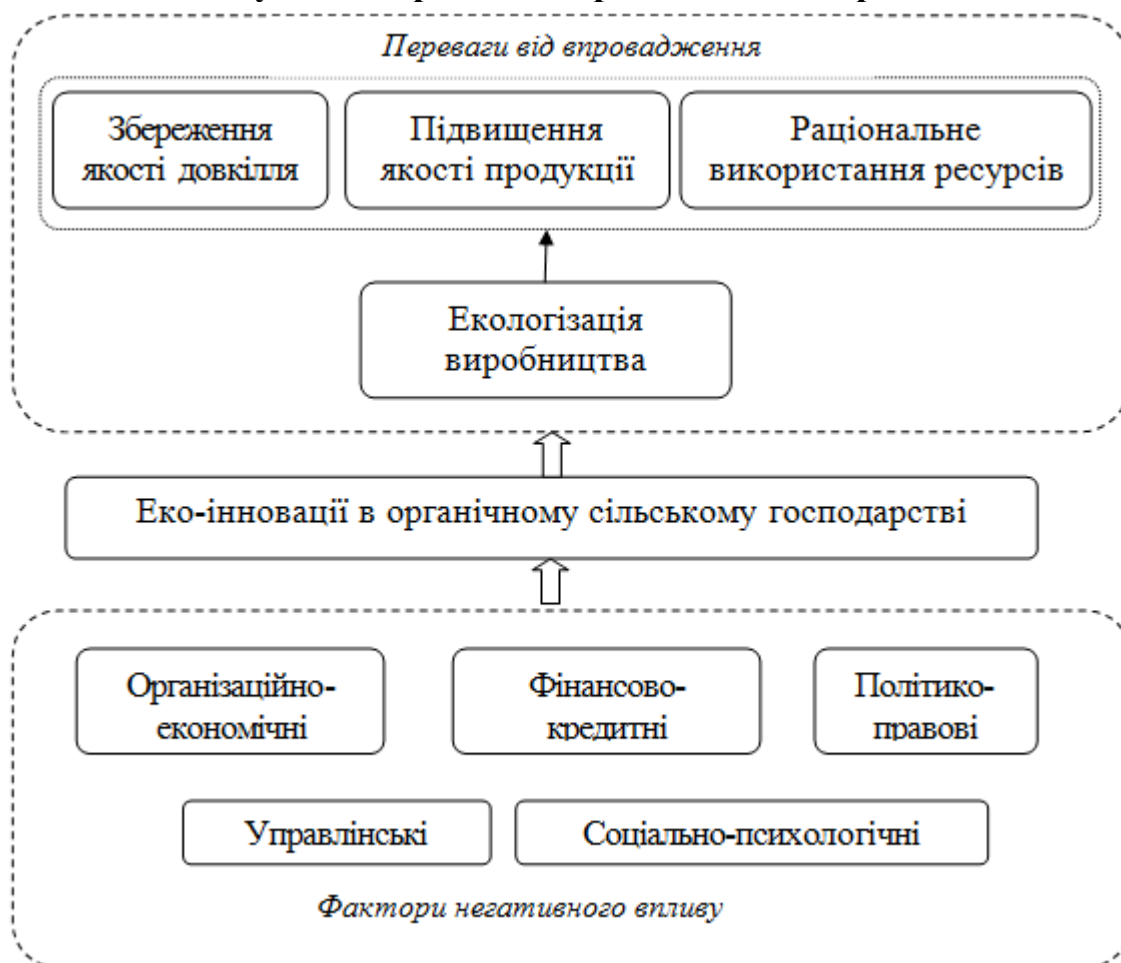
5. Соціально-психологічні: острах і опір змінам, що можуть спричинити негативні наслідки для колективу підприємства; небажання змінювати існуючі способи діяльності, робочі місця, поведінку та традиції; побоювання невизначеності, невдач і втрат; недолік знань про глобальну екосистему, її синергетичну природу; егоцентричність та обмеженість інтересів виробників.

В той же час, еко-інновації мають свої рушійні сили. Так, за умов екологічної глобалізації суспільство стає більш чутливим, до питань збереження якості довкілля, тому можна сподіватися, що інтерес громадськості, переосмислення цінностей, правове та інституційне середовище створять відповідне підґрунтя для прискореного розгортання процесів, урахування екологічних обмежень у всіх сферах суспільного життя. Формування інформаційного суспільства сприятиме покращеному інформуванню всіх його членів як про довкільні наслідки їхньої діяльності, так і про кращі способи запобігання еко-деструкціям. Потужним каталізатором згаданих процесів може стати зростання цін на природні ресурси з огляду на їх обмеженість і вичерпність. Стрімке зростання витрат на ліквідацію наслідків стихійних лих змусить змінювати реактивну екологічну політику на проактивну на всіх рівнях її реалізації [3].

Рис. Вплив негативних факторів на еко-інновації в органічному

сільському господарстві та переваги від їх впровадження

Таким чином, на нашу думку, необхідно створити сприятливе середовище для впровадження еко-інновацій в органічне агровиробництво, яке передбачає здійснення таких заходів [5]:

- створення законодавчої бази, зокрема головного закону щодо органічного сільського господарства, інспекції та сертифікації органічної продукції;
- завершення земельної реформи, врегулювання питання щодо продажу землі;
- налагодження системи державного контролю за використанням та охороною сільськогосподарських земель;
- державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції, які використовують еко-інновації (субсидії, дотації, податкові пільги тощо);
- сприяння розвитку венчурного підприємництва;
- створення ефективної інституційної інфраструктури, яка включає сертифікаційні установи, асоціації виробників органічної продукції та відповідну торговельну мережу;
- забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури, створення регіональних інноваційних центрів;
- розвиток стратегії інтеграції в існуючі міжнародні структури для полегшення доступу на зовнішні ринки органічної

сільськогосподарської продукції;

– налагодження інформаційно-консультаційного забезпечення та компетентних дорадчих сільськогосподарських служб;

– налагодження співпраці між виробниками еко-інноваційної продукції та органічної продукції;

– формування інноваційної та екологічної культури суспільства: підтримка наукових видавництв, наукових та науково-популярних видань, розширення освітніх програм, підвищення рівня навчального і наукового процесу, екологізація освіти тощо.

Таким чином, впровадження еко-інноваційних технік і технологій в аграрному секторі, а особливо в органічному агровиробництві, сприятиме: поліпшенню екологічної ситуації; раціональному використанню природних ресурсів; формуванню та вихованню в усіх суб'єктах економічних відносин екологічної свідомості; розвитку інфраструктури всього циклу органічного виробництва (від виробника до мережі реалізації); розвитку інфраструктури сфери послуг (консультації, дорадництво, туризм тощо); підвищенню якості продукції та життя населення.

Список літератури

1. Чайка Т. О. *Розвиток виробництва органічної продукції в аграрному секторі економіки України* : моногр. Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2013. 320 с.

2. Reid A. & Miedzinski M. 2008. Eco-innovation. Final Report For Sectoral Innovation Watch. Europe Innova.

3. Загвойська Л. Д. Еко-інновації у бізнес стратегіях за умов екологічної глобалізації. *Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу* : збірник тез доповідей Четвертої міжнародної науково-практичної конференції, 29 вересня-1 жовтня 2010 року. Суми : Сумський державний університет, 2010. С. 87–89.

4. Рибіна Л. О. Екологічні аспекти інноваційного розвитку АПК.
URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/Vsnau/FiK/2009_2/57Rybina.pdf.

5. Чайка Т. О. Еко-інновації в органічному агровиробництві. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. № 2 (18), Т. 3. С. 255–262.